

DOMIN SVET

LETNIK 38. V LJUBLJANI 1. NOVEMBRA 1925. ŠTEVILKA 7.

SL. 17. JUGOSLOVANSKI ODDELEK V RAZSTAVI DEKORATIVNIH UMETNOSTI V PARIZU.

»SIN POGUBLJENJA.«

IVAN PREGELJ. (JAN. 17, 12.)

(Dramatična slika.)

Bilo je v svetem letu petnajst sto petdesetem. Strašno zgodaj se je mračilo, ob štirih popoldne, dasi je bil že čas prve pomladi, teden pred tretjo postno nedeljo. Mrak pa ni prihajal od vzhoda, legal je od večerne strani, od koder so gnale južne sape težke oblake ob hribove, da so se gatili in gnetli nizko v ozke doline in ceste med Kolovratom, Krnom in Mrzlim vrhom. Čim težja, nižja in temnejša je bila teža oblakov, tem strahotneje je šumelo v višavah nad tolminsko

in volčansko globeljo, in tem glasneje je vstajal izpod polj in cest šum naraslih vodá, ki so pošastno sijale v somrak, bele od glin in peska, pokrite s peno-zavrelco iz vrtincev in iz valov, razbijaajočih se ob bregih. Zdaj pa zdaj je begotno pljusknilo z neba. Ploha se je v rahlo rastoči luči vidno nesla kot zračna koprana mimo senožeti in gozdov nad Zatoľminom in Doljami. Potem je zopet legel mrak nizko čez Kozlov rob med bridke strmine v Bučnici, Jalovniku in Ježi. Zemlja je kuhala meglo kakor iz pomorjenih pastirskih ognjev; spet vidneje je vstajala belota voda med belima, na temnih bregovih se gubečima cerkvicama

svetega Urha in svetega Danijela, kjer je bila jutranja voda odnesla del grobišča s komaj tri dni staro gomilo sirotne vdove Ane Carlijeve.

Ob cesti od Kobarida, dva tečaja pred Volčami na dnu klanca je stala krčma. Hiša je bila zidana iz kamena in krita s skriljem, podobna utrdbi. Potni, ki je niso bili vajeni, so po prvem mraku zastonj lomili ob vratih, ki so gledala med zapaženimi okenci na cesto. Vozniki in domačini, ki so mimo tovorili, so vedeli, da je treba tedaj hišo obiti, zaviti na dvorišče od zadaj, ki ga je obdajal od te strani mogočen zid, od druge hlevi, s slepimi stenami na zunaj. Ob vhodu na dvorišče sta ležala v desno in levo dva silna psa, tulila nad vstopajočimi in v mrakotah lajala včasih vso noč proti sovam, lisicam in volkovom. Hišni gospodar je bil tolminski plemič Formentin, najemnik pa domačin niz Modrejce, Matej Krivec. Mož je bil zašel rano po svetu, videl marsikaj, skušal vojsko pod Brunšviškim in Kobenljem proti Benečanom, pridobil si denarja, se vrnil, vzel deklino s Kozaršč za ženo in gostilno ob cesti v najem. Dajal je priprago in sam vozaril v Čedad, včasih v Videm in še dalje na šinigalske sejme. Tisti dan je bil že dva dni z doma. Preprost kmetič niz Sela je pohlevno čakal za ognjiščem že vse popoldne nanj. Iskal je denarja na posodo. V izbi poleg sajaste kuhinje, sporedno ob veži pa je popival pisar iz Tolmina, Peter Papež, v službi pri glavarjevem namestniku Andreju Orzonerju, ki je služil goriskega in tolminskega gospoda Franca Thurna. Mladi človek se je ženil pri dvajsetletni sestri Matejeve žene, pil zmerno, pripovedoval iz svojih dijaških let in kratkočasil dekle in gospodinjo in še staro Krivčevo mater, ki je gnala zibel in pela naglušna svojo pesem o sveti Barbari in o presvetem Rešnjem krvesu. Mlajšima sta ob njegovih zgodbah zastajala kolovrata. Ko je zdajci povedal o strahotah po svetu, o ljudstvu Astomov brez ust, o Himatopodih, ki lazijo kakor kače, in o Selenitih, ki jim ženske jajca ležejo, ste se križali in se jima je gabilo. Zato je postal vljudnejši in povedal, da je srečal človeka, ki si je domneval, da je petelin in je kukurikal zjutraj in opoldne, in še o ženski, ki je

trpela trapoto, da je lončen vrč. Smejali ste se, kar mu je dobro delo in je rekel:

»Ne verujete? Quod vidi, testor, to govorim, kar sem videl. Pa še papež sem.«

Dekle je vprašalo, ali je tudi morda iz tistega studenca pil, ki pametne obnori. Odgovoril je, da je res zajel iz tistega, da zdaj nima ne ponoči ne podnevi miru, ex fonte amatorio. Jadila se je, zakaj ni še njej zajel; ko ji je stolmačil besedo, je zardela, on pa je vzdihnil pobožnjaško užaljeno:

»Heu! kam smo prišli! Mlada dekleta v ljubezen ne verujejo več.« Sredi v besedi šalečih se mladih je pela starka v kotu:

»Oh kaj bi pobič vesel ne bil,
k' sem dans pri sveti maši bil.
Tam sem videl Jezusa,
njegovo mater žalostno...«

»Noč bo in Mateja še ni,« je vzdihnila gospodinja, vstala in pogledala v zibel. Ves dan spi, ljubo dete,« je mrmrala, »da le zbolelo ne bo.« Potem je šla v kuhinjo. Pisar je vstal in stopil k nevesti.

»Tončka!...« je prosil in se dobrikal.

»Kaj hočete?« je vprašala deklica trudno. On ni odgovoril. Le roko je stegnil po njenem licu, a mu ga je odmaknila. Starka je pela:

»Tam sem videl pet krvavih ran,
Jezus je vboden v desno stran.
Pred njim je kri, za njim je kri...«

Mlada dva sta si šepetala. Takrat se je vrnila gospodinja in velela sestri, naj prižge tresko. Dete v zibeli se je budilo in oglašalo. Mati ga je vzela, previla in podjila. Vmes je gledala bridkostno v gasnoči dan in tožila:

»Kakšno vreme! Pa mraz! Ubogi Matej! Da bi že prišel.«

Posluhnila je za glasom kozave deklet v veži, ki se je jezila nad hlapcem, gluho-nemim Matejevim bratom. Potem je vsa vtonila v slast materinstva in ljubezen smehljajočih se otroških oči.

Zunaj je zagrmelo.

»Gospodinja,« je vzkliknil pisar. »Vse kaže, da nocoj ne bom mogel v Tolmin.«

»Saj Vas nihče ne goni,« je odvrnila žena.

»Že, že,« je dejal. »Pa zapil se bom.«

SL. 18. JUGOSLOVANSKI ODDELEK
V RAZSTAVI DEKORATIVNIH UMETNOSTI
V PARIZU.

Sedel je in začel še pripovedovati o tem, kar je že videl, doživel in bral. Gospodinja sestra Tončka je zatikala tresko v prstan. Znova je zagrmelo, da je kar streslo. V kotu je udarilo na klop. Razpelo se je bilo snelo in padlo težko.

»Jezus usmiljeni!« je vzkliknila gospodinja. »Kaj naj to pomeni?«

»Kaj naj pomeni,« je dejal pisar, »žebelj je popustil.« Ogledoval je razpelo in ugotovil:

»Desna dlan je odletela.«

Obesil je zopet razpelo na zid. Še je grmelo, da se je glas valil pod nebom in jekal v čereh pod oblaki.

»Bog in sveta Mati božja, varujta Mateja,« je molila gospodinja.

Takrat je bilo zunaj čuti šum voza in trkanje na okno. Žena je planila v vežo, da odpre možu.

»Tončka,« se je približal pisar dekletu v izbi, »ostanem tu. Pomenila se bova še kaj.«

Šum korakov v veži in vzkliki so dekleta zmedli, da ni odgovorila.

»Konec sveta, konec sveta,« je vzklikal zunaj nekdo in se jadal. »Do kože sem moker. Kje je ogenj? Bodilj dobim. Hitro, hitro, dajte, da se preoblečem in ogrejem. Vina! Ali točite? Vina! Zavrite ga! Maranata. Bodilj!« — — —

* * *

Kmet niz Sela, ki je vse popoldne čakal na Krivca, je odšel vesel v noč in vihar. Dobil je denar in verjel, da ima oči dobre in da ga bo že varovala Mati božja. Gospodar je tedaj dejal svoji ženi o človeku, ki se je bal bodilja.

»Ali si mu dala, da se je preoblekel? Meljušnik, kakor vsi gosposki. Pa ta je iz Idrije, duhoven, fra Bartolomeo. V Čedadu se mi je obesil na voz, pa vso pot je tarnal.«

»Oh,« je vzkliknila žena, »kam naj ga dam spat?«

»Če mu je bil moj voz dober, mu bo anti tudi moja streha,« je dejal mož. »Za pečjo mu pogrneš.«

»Seve,« je odvrnila, »v hlevu se zanj ne spodobi.«

Fra Bartolomeo se je bil preoblekel v gospodarjevo nedeljsko obleko, ki mu je bila tesna, a mu je očitno prijala, ker je stopil v izbo dobre volje z veselim pozdravom.

»Mir tej hiši in božji blagoslov! Ali je tu kdo, ki me pozna? Nihče me ne pozna, tako me taji obleka, Deo gratias! Pa da smo le pod streho, maranata, in na gorkem. Sedimo! Dober večer. Idrijski vikar!«

Predstavil se je pisarju iz Tolmina, ki se je spoštljivo dvignil in odvrnil:

»Bog blagoslovi, častiti!«

Dekle Tončka je pristopila in poljubila došlecuro roko. Tudi stara Krivčeva mati je zlezla iz svojega kota in pridrsala bliže in govorila:

»Gospod mašnik v naši hiši! O moj Bog, kako so trpeli! V teh zimah in vodah na potu!«

»Resnica božja, dobro žena. Prestal sem, kar sem prestal,« je govoril duhovni. »Če bi vse povedal, tri dni in tri noči ne ležemo spat. Ali kaj misliš, dobra žena, ali kaj mislite, kje sem bil?«

Govoril je še gospodarju in gospodinja, ki sta vstopila.

»V Rimu!« je viknil, »v Rimu, kjer dežuje nebeška milost in so vse to leto nebesa odprta grešnikom vsega sveta. Ali mi grejete vina? Ali kaj mislite, da sem lačen?«

Gospodinja je pogrinjala mizo. Dekla je vstopila z loncem vrele pijače in zajemalnikom. Duhovni je sedel in se krepil.

Ko je zdajci nesel na ustnice pijačo, je opazil okrnjeno razpelo in kliknil:

»Nesrečniki! Kaj ste počeli z božjo martro, da nima roke?« Pisar in gospodinja sta povedala. Duhovni se je utolažil in pripovedoval:

»V Padovi so mi pravili, da se je snel tak kamenit Kristus s križa in padel na človeka, ki je bil očiten grešnik. Kip se ni razbil, a človek je bil pri priči mrtev, kakor je pisano, psalmo nescio quo, ne vem, kje; kamen, ki so ga zidarji zavrgli... na kogar pade, ga bo strl.«

Potem je postal družaben in pozval gospodarja, naj pije ž njim. S pisarjem, ki je znal latinsko, se je šalil:

»Psalmo nescio quo, kako je zapisano: qualis vinum talis latinum.«

Pisar je vljudno prikimal, duhovnik se je vedro hahljal: »Resnično! Bonum vinum, aegrotum latinum. Še enega bi trebalo, pa bi bil collegium popoln. Kje so lepi časi, ko nas je došla mater et propagatrix studentium peritorum ob vseh urah podnevi in še ponoči, vespere, crepusculo, conticinio, intempesto, gallicinio et diluculo. Zdaj pa so težave, nadloge in še časi hudičevi, abominationes in Antikrist.« Sredi veselja se je zresnil in dejal gospodarju:

»Brr! Saj me je še groza, če se spomnim. Mračilo se še ni, ko sva šla mimo senika, kjer se je tisti človek obesil, kakor si mi povedal. Ni se ne še mračilo! Zato sem dobro videl, da se je vzel od tam za nama na pot in ga nisem na vozu izgubil iz oči. Prišel bi bil že lahko, če bi človek bil in če bi bil smel. Pa sem ga z molitvijo zadrževal, da nama ni škodil, prekletega, ki mu je plašč vihral, z ognjem podšit, maranata.«

Zopet je nesel pijačo na ustnice, a zastrmel nemo, s široko razprtimi očmi. Tudi drugi so pogledali. Zunaj pred oknom je bilo blisnilo blede človeško lice. Čudna groza je prevzela vse. Deklici Tončki je zastal kolovrat, stara Krivčevka ni pela. Le dete v zibeli je čebljalo veselo, prespano.

»Ni potrkal; ali je šel mimo?«, se je oglasil gospodar. Tisti trenutek sta zatulila psa.

»Ali je domačin?« je vprašal gospodar sam pri sebi.

»Čenda,« je menila njegova žena, »če ve za prava vrata.«

»Če je človek —,« je dvomil mrmraje duhovni. »Videl sem, kakor da je tu pred menoj. Plašč mu je vihral, z ognjem podšit.«

V kuhinji je bilo čuti stopinje in človeški glas. Nato so se vrata polagoma in trudno odprla. Moker, blaten in bled je stal v njih mlad človek v sivem plašču z rdečo podlogo. Potegnil je pokrivalo z glave in dejal:

»Hude pse imate. Strgali so mi plašč.«

* * *

Sedel je koncem mize k pisarju. Gospodar mu je prinesel vina. Gost se je nemirno zganil.

»Nimam denarja,« je dejal, »ali vzamete ta prstan?«

Gospodar ga je pogledal pomilovalno, zmajal z glavo in rekel:

»Spravi!«

Sedel je nazaj k duhovniku, ki ni odmaknil pogleda od tujčevega lica in pozabil celó na večerjo, katero je bila postavila gospodinja predenj. K tujcu s prstanom pa se je okrenil pisar in vprašal:

»Ali ga morda prodaš?«

»Kupiš?« je položil oni prstan na mizo. Pisar je ogledoval dragulj, segel k sebi in položil denar predse:

»Če ti je prav, več ni vreden!«

»Prav!« je prikimal oni, odštel za vino in spravil ostanek. Pisar je pomežiknil Tončki. Povesila je oči in zardela. Ko je zopet pogledala, je iskala radovedno in sočutno v tujčev obraz.

»Od daleč?« je vprašal tedaj duhovni, ki se je bil le našel.

»Iz Padove,« je odgovoril tujec kratko.

»Pa kam?«

»V Tolmin.«

»Nocoj težko,« je povedal pisar. »Voda je nesla brv.«

»Brv in pokopališče,« ste oživali ženski, »pa še z novim grobom Carlijeve matere. Če hoče mladi res še v Tolmin, hoditi mu bo čez Kozaršče, čez Most in Modrej.« Tujec je togo prikimal.

»Studiosus almae Antenoritarum torej?« je vprašal duhovni. Tujec je pogledal nekam nezaupno nanj, nato odgovoril gladko:

SL. 19. JUGOSLOVANSKI ODDELEK
V RAZSTAVI DEKORATIVNIH UMETNOSTI
V PARIZU.

Pisar je prikimal, duhovni pa je gledal bojevito in dejal stanovsko bahaško:

»Zakaj v Rimu sem bil, jaz, fra Bartolomeo! Milosti lijejo v potokih iz nebes. A za nekatere lijejo seveda tudi ob svetem letu zastonj!«

»Zastonj!« je trudno in pikro prikimal tujec.

»Deo gratias! Če te prav umem,« je dejal vikar in nezaupno oprezoval. »Zakaj Baldus in vsi juris docti utriusque trdijo: Volentibus non fit iniuria! Za tiste, ki hočejo, ni krivice!«

Tujec je izgubljeno iskal predse v pi-jačo. Potem je dvignil oči in vprašal:

»Antikrist! Zanj ni milosti. Zakaj ga še kleti? Saj bo človek, kakor drugi. Meni bi se smilil!«

»Antikrist bi se mu smilil?« se je zasmejal vikar in sklenil od začudenja roke.

»Kdo pa je že čul kdaj kaj takega?«

»Saj smo mu vsi sorodni,« se je ogreval tujec, »v grehu in zaznamovanju od začetka; a on je najnesrečnejši. On edini namreč ve, da je zavržen od vekomaj.«

Vikar se je rahlo unesel in dejal stanovsko:

»Če kakor bogoslovec govoriš... Pa saj nisi. Zato, čuj mene! Pusti, kar ni zate! Še sam, glej, se bojim! Imel sem knjigo, septem capita de justificatione. Bral sem, pa sem potem v ogenj vrgel. Bog, mene ne uvedi v skušnjavo!«

»Kar vem, sem bral v Pismu,« je govoril tujec. »Malo je in kratko, a vse. Nobeden izmed njih se ni pogubil, razen sinu pogubljenja, da se spolni pismo. To sem bral!«

»Pohujšal si se,« je odgovoril vikar. »Iz hudičeve pameti je novi svet. Vsakdo hoče brati, dasi stoji zapisano, psalmo nescio quo, da ne mečite bisero v predsvinje. Iz pisma mi ne boš govoril. Iz resnice, če hočeš pač, da bom videl in boš videl, če si poslušal s pridom katehezin.«

»Vem, kar sem videl!« je rekel trudno tujec.

»Kot videc golčič. Kje neki si videl!«

»V Padovi, v ulici Lenartovi, v hiši mestjana Jakoba Nardija, kamor me je vzel sam moj ljubi učitelj, doctissimus Gribaldus.«

»Pa kaj si videl, kaj?«

»Dicis! Alumnus doctissimi Gribaldi.«
»Nescio virum, ne poznam ga,« je menil duhovni. »Moji časi so za deveto goro.« Nato je vpraševal:

»Kako učijo? Čul sem, da so sami poluverci. Bukve z Nemškega bero in verjamejo. Spadli bi očitno, da se ne boje Schiavona, della Case in fra Marina, razločensko seme!«

Tujec je pil žejno. Nato je dejal tiho:
»Čas je prišel, da je postala beseda iz Duha živa.«

»Resnico golčič,« je umel po svoje duhovni. »Antikrist je na svetu.«

Naglušna gospodarjeva mati je bila zadremala. Zdaj se je zbudila in začela peti pol iz sanje pol iz navade:

»Jezus je v boden v desno stran,
pred njim je kri, za njim je kri,
to sveta kri spregovori:
nikar se ne martraj, človek ti!«

»Antikrist prekleti,« je ponovil duhovni in udaril z roko po mizi. Tujcu je igralo bolno okrog ustnic. Zdelo se je, da bo bridko ugovarjal. Pisar se je rahlo nagnil k njemu in mu naglo zašepetal, naj bo pohleven, da ima duhovskega človeka pred seboj. Tujcu je blisnilo pomilovalno v očeh in je šepetnil pisarju:

»Ni me ga strah, amice, vem bolje kot on.«

»Videl sem umirati zavrženega človeka.«

»Teh najdeš tudi v Tolminu,« se je zasmel duhovni. Tujec se je zmedel in stresel bridko. Stisnil se je nad mizo, kakor pod velikim bremenom. Trenutno pa je oživel. Ustnice so mu trepetale. Hotel je piti, a se mu je vino polilo po obbradku. Šele ko se je obrisal, je dejal tožno:

»Če bi bili videli tistega človeka, se ne bi smejali. Strašna je nesreča njih, ki so črtani iz knjige živih!«

»Tolažim se z evangeljsko besedo,« je ugovarjal vikar, »da Sin človekov ni prišel duše pogubljat, ampak reševati in še, da je Bog svojega edinega Sinu na svet poslal, da bi vse odrešil in se ne bi nihče pogubil. Nihče, kdor le h o č e !«

»K d o r m o r e !« je odvrnil togo tujec. »Pri tistem umirajočem,« je golčal nato, »je bilo dvajset in več pobožnih in učenih mož, njegova žena in otroci, ki jih je ljubil, prijatelji in znanci. Prav takisto so ga rotili. Velel jim je, da govorijo resnico, a le zase, le zanj nobene tolažbe, ki je izvržen od kraja. Še vse drugače so mu povedali iz Pisma. Na vse je vedel modro odgovor. Niso mu mogli v besedo.«

»Ha, taki pismouki,« je menil pomilovalno vikar. Rezijanski loncevezi so bili vsi skupaj!«

»Eden je bil celo škof, drugi pa moj ljubi učitelj, doctissimus,« je ugovarjal tujec, »in ta dva nista piskroveza.«

»Fra Bartolomeo ve brez infule, maranata, kako se izganja Belzebub,« je verjel vase duhovni.

»Ali pa tudi ne,« je dvomil mladi.

»Neumnosti,« je viknil duhovni, kakor bi hotel z eno besedo končati spor, »neumnosti! Samo en greh je, ki mu ni odpustjanja. A to je greh proti svetemu Duhu. Ali je ta tvoj izgubljeni obupal?«

»Vedel je, da je preklet od vekov,« je odgovoril oni.

»Kdo mu je le to povedal,« se je zopet rogal duhovni. Tujec ga je preslišal. Počasi, kakor da bere, je pripovedoval:

»Bil je juris doctus, pravdač, lakomen na blago in zato sleparski. Postavo je obračal, če mu je neslo, ljubil je ženske in naslodo. Potem pa je šel vase. Bral je in spoznal. Božjo milost je začutil v sebi.

Ves je gorel. Ni mu dalo miru. Kakor sam, je hotel, da bi imeli tudi drugi. Učil je in pridobival duše Bogu in Kristusu.«

Glas mu je tegobno rasel v zadrževano strast:

»Pa so ga ovadili, da uči zmoto, ga prijeli in tirali pred sodce...«

»Pred fra Marina, ha?«

»Fra Marina, Schiavona in della Caso! Prav pred nje!« je poudaril pripovednik. »Da naj prekliča, so hoteli, ali pa — Res je preklical; podlegel je v mesu, ker je imel otroke in ženo. Pa je tisto uro čutil, kako ga je milost zapustila in obsedel legijon. Nesrečnejšega človeka nisem videl. Kdo je bil kriv?«

»Beri, boš vedel,« je rekel duhovni bridko in navedel: »Kadar nečisti duh odide iz človeka, hodi po suhih krajih in išče pokoja, in ko ga ne najde, pravi: 'Vrnil se bom v svojo hišo, odkoder sem izšel.' In ko pride, jo najde pometeno in okrašeno. Tedaj gre in si privzame sedem drugih duhov, hujših kot je sam, in gredo vanjo in ondi prebivajo; in končno stanje tega človeka je hujše od prejšnjega.«

»Saj je bila milost v njem in ne hudič, kako bi se bil vrnil vanj?« je vprašal nejevoljno tujec.

»Da ni bil hudič v njem? Kaj nisi rekel, da je moral preklicevati? Mar Boga preklicujejo?«

»Kristus je bil v njem,« je svoje verjel mladi, »in on je Kristusa zatajil. Saj je čutil, vedel, prisegal.«

»Verjemi, norcu!« je odklonil pikro duhovni.

»Tudi norstvo so mu očitali,« je vedel oni tegobno. »A on je modro dejal, da dal Bog, da bi bil norški in naj bi nikoli nihče tako jasno ne videl, kot vidi on.« Ganotje ga je obšlo. Ni sence narejenosti ni bilo v njegovi besedi, ko je nadalje slikal in pripovedoval:

»Petintridesetkrat me je vzel moj ljubi učitelj Gribaldus ob njegovo posteljo. Dve leti ste minili od tedaj. A ne morem pozabiti. Kamenu bi se bil smilil, ko je vil z rokami, jokal kakor dete, prosil pomoči in trpel, ker je čutil, da je zanj ni pomoči, ni rešitve. Molili smo Gospodnjo molitev. Hlipal je žejno ob prošnjah, naj ga Bog ne vpelje v zlo, a je sredi prošnje vpil, da moli samemu sebi samo v sodbo

in pogubljenje, da čuti, kako je zanj tudi to vrelo tolažbe usahnilo, da nima ne upanja ne kesanja, ker ga je milost zapustila. Škof ga je rotil: 'Saj veruješ v Pismo. Zaupaj, da boš iz vere oteč'. Tudi hudiči verujejo, je odgovarjal, verujejo in trepetajo. Tako je trpel, neutolažljivo prosil, naj mu dajo nož, da se sune, braneč se vsake hrane, da so ga morali vezati in mu s silo vlivati v usta. Nekdo ga je zagovarjal. Smejal se je. Brali so mu pasijon. Besnel je. Kakor prekleti! In sam je rekel takisto. Na grob svetega Antona so ga nesli. »Trdo pa hladno je na tlaku,« je rekel, »a pomagalo mu ni...«

»Iz favel govoriš,« je postajal nejevoljen vikar. »Ime njegovo povej, če hočeš, da ti bom verjel.«

»Pa res,« se je nasmehnil zmedeno tujec, »ime! Francesco Spiera iz Citadelle.«

»Francesco Spiera...«, je mrmral togo vikar. Vsi v izbi so molčali. Zunaj je hrupel vihar. V tišino med stenami je spregovoril tiho, sam zase, pisar:

»Kdor stojiš, glej, da ne padeš!«

Mračno je odgovoril vikar:

»Strašno je namreč pasti v roke živega Boga. In eno je povelje! Ljubi ga iz vsega srca in spolnuj postavo!«

Neskončno tegobno, kakor dušič se, je prosil tujec tiho, tiše:

»A kdor ne more, in če bi še bolj hotel, pa ne more...«

Deklica Tončka ga je čula in pogledala toplo, usmiljeno. Videla je, zagorel za kratko trenutje v lice, se nagnil k pisarju in vprašal tiho:

»Kdo, so rekli, da je bila ona rajnica, ki ji je povodenj odplaknila grob?«

Pisar je povedal:

»Ana Carlijeva, čudna glava! Ko bo v grobu, je rekla, pa najsi jo vzamejo vode!«

Tujec je z bridkim nasmehom prikimal.

»Čas je! Ali se v tej hiši zvečer ne moli?« je vprašal tedaj vikar.

»Moli! Hvala Bogu!« je odvrnil gospodar.

Tujec je tedaj izpil, vstal in se zaval tesno v plašč. Rekel je hladno in vsakdanje:

»Zdaj bom šel.«

»Kam?« je vprašal začudeno gospodar. »Zaprli sem vrata. Pa v takem tudi hodil

ne boš. Če nočeš dalj ostati, pojdi, lezi v hlevu.«

»Šel bi,« je iskal tujec zgubljeno, »vsi ste čuli, da sem hotel iti.«

»Od molitve uhaja,« je mrmral duhovni trpko. Oni se je pomilovalno nasmehnil. Potem pa, kakor da se je čudno domislil: Stopil je rezko pred vikarja in segel k sebi.

»Kaj hočeš?« se je odmaknil plaho duhovni.

»Zato, da bi se ti zavrženi smilili,« je dejal izzivalno tujec, položil drobno knjigo pred vikarja in se obrnil proti vratom.

»Warhaftige Historia,« je bral duhovnik na glas, »von einem Doctor in Italia welchen die feind des heiligen Euangelii gezwungen die erkandte warheit zuuerleugnen.«

Obrvi so mu zadržale.

»Wittembergae,« je kriknil in vstal viharo; zaval je nad mladim:

»Zdaj ne dvomim več, da sem prej prav videl. Plašč ti je vihral, z ognjem podšit! Maranata! Razločenik si! Sin pogubljenja! Pojdi, pojdi svojo pot in se obesi!«

Pisarjeva nevesta je vzdihnila in zalomila z rokami. Gospodar se je dvignil med duhovnega in tujca. Toda tujec se ni bil razburil. Blodno se je nasmehnil, zaval se še tesneje v plašč, kakor da ga zebe in dejal tiho, vdano:

»Res je! Čas je, da grem. Molite, ne bom motil!«

Gospodar je stopil za njim. Čuti ga je bilo, ko je ukazal dekli, naj onemu posveti v hlev. Pisar je bil našel priliko, stopil k deklici in ji nataknil prstan, ki ga je bil kupil. Komaj je čutila; tožila je:

»Kje, pa kje sem že videla tega človeka?«

Gospodar se je vrnil v izbo in povedal, da zunaj sneži. In res se je bila noč kakor trenutno upokojila.

»Strašni časi,« je vzdihnil vikar, ki je bil razburjenje poplaknil s pijačo. A trenutno je zopet zasitnaril:

»Tak začnite moliti, ljudje! Ali pa bom molil sam!«

Vsi so se pokrižali na glas. Tedaj je vstopila še dekla in zaklicala:

»Kar ne mara leči. Za vrati stoji in išče v svisli pa stoče.«

»Jest verjem v Boga, tega Očeta...«, je molila družina in jo preglušila. Takrat pa sta na dvorišču zatulila psa. Molečim je ginila beseda. Le vikar je karajoče dvigal glas:

»... in ne vpelji nas v skušnjava, temveč reši nas vsega hudega.« V veži so jeknile cikle. Vrata so se odprla. Mrki in nemi gospodarjev brat in hlevar je pomignil Krivcu. Ta je vstal in šel ven.

»... temveč reši nas...«, je karal razmišljenost v molitvi vikar z rastočim in jeznim glasom. »Ali bomo molili ali ne? Maranata!«

Takrat se je vrnil gospodar in dejal strašno resno:

»Gospod, častiti, stopite z menoj!«

»V bodilj?« je zahropel vikar, a vstal in šel. Za njim je šla gospodarjeva žena. Deklico je pridržal pisar:

»Tončka! Kaj ga ne bi poznala! Tiste Carlijeve sin je —«

»O Jezus, pa njegov prstan —«, se je zavedla deklica skrbeče, a ni dogovorila. Klici in šumi so udarili od zunaj v izbo. Vrata so se sunkoma odprla, v izbo je omahnil fra Bartolomeo, držeč se z obema rokama za glavo, kličeč ves iz sebe, zmedeno, ježno, vihravo:

»Jaz ne! Jaz ga nisem gnal v zanko. Maranata! Križani se je snel s križa, kamen, ki so ga zavrgli zidarji, in je padel in strl. Maranata! Odprli bi mu bili na pot, ker je hotel. Jezus Kristus! Dajte vina! Pil bom, da ne znorim. Prekleti duh! Kamen, ki je padel nanj, ga je strl! Vina! Maranata!«

Omahnil je za mizo, našel posodo z vinom in pil. Potem je iskal zmedeno predse, se nekako domislil, položil glavo v dlani, mižal in navajal enkrat, dvakrat, vedno isto, še v tretje, vedno bolj zmedeno:

»Pazite, čujte in molite! Zakaj ne veste, kdaj pride čas. Ne veste! Maranata! Bo, kakor pri človeku, nesrečni sin pogubljenja, ki je zapustil svoj dom in šel na pot, da se spolni Pismo, potem ko je svojim služabnikom izročil oblast, ne vpelji nas v skušnjava, vsakemu lastno opravilo in jaz že nisem tega greha kriv, in je vratarju naročil, ne greha ne smrti, naj čuje, gre in se obesi, žival, maranata. Čujte in molite! Zakaj ne veste, ne jaz ne

nobeden, ne dneva ne ure, kdaj pride, prekleti plašč, z ognjem podšit, ali zvečer ali opolnoči ali ob petelinjem petju ali zjutraj, maranata...«

In še kakor za odrok je blaznil in gnal mrtvo:

»An vespere an intempesto an gallicinio an diluculo...«

Naglušna Krivčeva mati se je zdramila obenj v žalostno pesem z veselim upanjem:

»Pred njim je kri, za njim je kri, češčena si, Marija ti!«

Otrok v zibeli se je prebudil in zajokal. Prišla je mati in čula nagonsko njegov jok. Sklonila se je v zibel in zajokala:

»Otrok! Saj si vročičen! Ali ti je urekel? Satan nesrečni! Urekel?«

»Vsem nam je urekel za vso dolgo noč, ex intempesto ad diluculum,« je šlo tedaj tudi vikarju na jok in je pil obupno.

Mlada dva pa sta se stisnila tesneje drug k drugemu in deklica je imela vse oči polne solz. Pisar Peter jo je tolažil:

»Tončka! Saj je prav, da se ti smili. Pa ta prstan... Tončka! V srečo nama bo, v srečo...«

Zunaj je gluho snežilo in bilo je sredi tišine skoraj v tolažbo, da sta se psa trgala na verigah in tulila v noč...

BALADA O BELIH LAKTEH.

IVAN ROBIDA.

Grof Višnjegorski tako govori:

»Če bi ne bilo dvoje oči, ki iz njih ljubezen bridka ihti, pa bi na srečo še upati smel, tebe bi ljubil, za ženo te vzela.«

Grajska se mojskra posmehne trpko, z ramo skomizne in pravi tako:

»Mar bi Vam bilo tistih oči, ki iz njih ljubezen bridka ihti, davno že vtonil bi nanjo spomin, če bi zares iz srca globin nova, mogočna ljubezen kali bila pognala, — kot pravite Vi.«

»Pravim in svojo besedo vzdržim — ali vprašujem se, kaj naj storim?«

»Ni to navada pri nas, da za svet prašat možje bi hodili deklet; Vi lepi gospod, Vi žlahtni gospod, sami izbrati si morate pot.